

УДК 766+744.9

О. М. Борисенко*Українська академія друкарства***ФІРМОВИЙ СТИЛЬ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ ЯК ХУДОЖНЄ
КОНСТРУЮВАННЯ І ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ
КНИЖКОВОЇ ГАЛУЗІ ПОЧАТКУ ХХ ст. У ГАЛИЧИНІ)**

Графічне мистецтво у елементах фірмового стилю в друкованих виданнях на початку ХХ ст. стало справжньою художньою творчістю. Художнє оформлення рекламних оголошень і друкованих видань спрямувало поступ і подальший розвиток графічних елементів фірмового стилю. У цей час в графічному мистецтві відобразилися різноманітні загальноєвропейські течії, які поєднали національну художню мову української графіки усіх жанрів із світовим мистецьким надбанням ХХ ст.

The graphic art in the elements of logo style in printing editions in the beginning of XX century became the real artistic creation. Artistic design of tear-sheets and printed editions directed advancement and subsequent development of graphic elements of logo style in future. During this time in the graphic art the various European flows were represented. They put together the national artistic language of the Ukrainian graphic arts of all genres with world artistic acquisition of XX century.

Єдність зовнішніх характеристик матеріальних або умовних об'єктів, сукупність постійних візуальних та інформаційних засобів, які підкреслюють індивідуальність, філософія повсякденної діяльності особистості — ознаки фірмового стилю, який є не лише візуальним засобом існування, але й дотриманням певних правил поведінки, законів буття.

Розвиток художнього конструювання (дизайну) кінця ХІХ — початку ХХ ст. в епоху Промислової революції спричинив виокремлення фірмового стилю в окремий вид діяльності художника. Графічний символ — логотип або образотворчий товарний знак, які слід віднести до констант фірмового стилю, 1891 р. почали офіційно реєструватися згідно з міжнародною Мадридською угодою. Найстарішими товарними знаками стали Maxwell House (1873), Kodak (1888), Mercedes (1890), Coca-Cola (1896).

В Австро-Угорщині наприкінці ХІХ ст. відбувається справжній спалах розвитку індустрії: з'являються нові майстерні, фабрики, заводи та потужні підприємства. Для розрізнення аналогічних виробів різних фірм були введені обов'язкові при виробництві спеціальні охоронні марки. У Галичині, як і на всій території Австро-Угорської імперії, вони були узаконені цісарським указом вже 1880 р. Охоронною маркою був так званий підпис підприємства у вигляді повної його назви, умовного скорочення, абрєвіатури чи графічного знака. Реєстрація марок проходила в Торгово-промисловій палаті, де за кожні десять років користування маркою виплачувалось десять Крон.

Розвиток законодавства вимагав графічної виразності знаків та логотипів у всіх галузях промисловості. Зокрема книговидавничі підприємства, окрім розміщення на титульній сторінці видавничої марки, дотримувалися ще і свого власного фірмового стилю. Вплив стильових особливостей, які охоплювали кожен часовий період, знаходив відображення як у знакових образах видавничих марок так і у загальному стилі, який можна назвати фірмовим, адже він індивідуалізує сприйняття продукції.

Якщо виокремити ХХ ст., активна видавнича діяльність на землях Галичини, припадає на 1910–1930 рр., що зумовлює розвиток як періодики так і книговидання. Такі періодичні видання як «Дзвінок» (Ілюстрована часопись для дітей і молодежи) та «Дзвіночок», «Календар Просвіти», календар «Золотий колос», літературно-науковий тижневик «Неділя», тижневик «Народня справа», часописи «Ілюстрована Україна», «Наш Прапор», журнали «Дзвони» та «Наш Лемко» сатирично-гумористичний часопис «Комар», газети «Свобода», «Діло», «Новий час», «Сокільські Вісті» (Львів), «Зоря України/Ukraina Stelo» (Коломия), — це ще не повний перелік періодики Галичини початку ХХ ст.

Упродовж 1900–1939 рр. у Львові за архівними даними виходило 123 періодичних видання, тиражі яких коливалися від 500 до 2000 примірників. Конкуруючи за змістом і тематикою, періодика того часу прагнула відрізнитися і стилем побудови елементів, а саме: фірмовою маркою — логотипом видання, застосування певних шрифтових гарнітур та їх поєднанням, запрошенням різних художників-графіків для їх ілюстрування. Серед останніх відомі М. Ольшевський, К. Сіхульський, С. Гординський, С. Дембіцький, Е. Козак, І. Косинін, О. Кульчицька, В. Блоцький, В. Вахтель, С. Олексінський, В. Вітвіцький, Л. Гец, Г. Колцупяк, Р. Менкіцький, Е. Модраковський, Р. Лісовський, О. Новаківський, Ф. Паут, К. Стефанович, В. Радзішевський, С. Яновський, В. Яроцький, Г. Колцуняк, Л. Вайн, Л. Вінтеровський, М. Бойчук та інші. Стильові особливості художнього почерку кожного митця надавали індивідуальності кожному твору — поліграфічному виданню. Окрім того, кожний елемент — будь-то книжкова обкладинка, сторінка часопису чи календаря, рекламне оголошення чи вивіска були побудовані й згідно зі стильовими традиціями того періоду, який у Галичині, зокрема Львові кінця ХІХ — початку ХХ ст. отримав назву модерн або сецесія.

Одним з лідерів цього жанру був М. Ольшевський. Улюблені його мотиви — дивовижно вигнута спіралеподібна лінія та неправильний яйцевидний еліпс, що має очевидно необарочний характер. Доволі часто використовував художник специфічний прийом поєднання людської фігури з орнаментом. М. Ольшевський займає окреме місце в мистецтві львівської графіки, як палкий пропагандист сецесійних ідей та їх інтерпретації в поєднанні з народно-стильовою культурою. Витончений почерк прослідковується і в рисункових працях Ольшевського. Тут особливо помітні каліграфічність рисункової манери і тендітність образів, властиві творчості Ольшевського, що наближує її до мистецтва О. Бердслея.

Активно проявила себе в естампній графіці й Олена Кульчицька. В оформленнях, акватинтах і ліногравюрах художниці доволі чітко виявляються принципи сецесії: узагальнена трактовка форми, заміна об'єму кольоровою площиною, розуміння лінії та плями як суто декоративних елементів композиції. Колорит художниці побудований на контрасті додаткових кольорів або на гармонії приглушених теплих і холодних, а в чорно-білій графіці — на загостреному ахроматизмі. Звучання деяких робіт несе глибоку філософську символіку з соціальним чи національним підтекстом.

Серед цілого ряду художників-графіків треба виділити й Казимира Сихульського. Його зразки станкової графіки, книжково-журнального оформлення мають яскраво ідивідуальний характер і водночас чітко втілюють головні засади львівської сецесії, як щодо зовнішнього відображення так і філософсько-естетичних уявлень. Особливого колориту в творчості художника набувають твори, джерелом натхнення для яких стали традиції народної української культури. Особливо це помітно при зверненні до гуцульської тематики. Українське етнічне забарвлення — визначальна риса у творчості митця. Що стосується засобів, тут весь арсенал сецесійних прийомів. Творам Сихульського властиві неспокійний лінійний контур, виразне зіставлення яскравих барвистих плям, композиційна ритміка мас, поетична метафоризація і загострено-гротескне бачення світу. З іншого боку художник працював у різних тематичних і жанрових площинах, особливо полюбуючи карикатуру. У цих працях Сихульський засобами сецесійного мистецтва, іноді переходячи до експресіонізму, викриває тяжке економічне і національне становище людей в умовах тогочасного суспільного ладу, взагалі К. Сихульський був не тільки митцем, але й педагогом, що виховав цілу плеяду першокласних художників у цьому виді мистецтва.

Різносторонньо обдарованим, універсальним художником був С. Дембіцький, який працюючи в різних сферах художньої творчості, проявив себе і як першокласний рисувальник. Тому закономірно, що С. Дембіцький здобув визнання створенням плакатів, прикладної та книжкової графіки, при чому доволі оригінальної і своєрідної, де вдало оперує кольором, створюючи неповторні декоративні образи.

Особливе місце в провадженні національних українських ознак в графічне мистецтво належало Ю. Панькевичу. Разом з тим його діяльність проявлялась у справі реформації графічного мистецтва. Він розглядав книгу як єдиний художній організм, архітектонічний ансамбль з унісонним звучанням усіх елементів. Найбільш виразно при книжково-журнальному оформленні Панькевич вживав універсальні принципи побудови та прийом декоративно-площинної організації форми, що був загальнозрозумілим сецесійним принципом. Серед зразків його робіт до найцікавіших відноситься графічна праця над «Акордами» в оформленні антології «Акорди». Панькевичу вдалося досягти гармонійного поєднання стилізованих у дусі сецесії флоральних мотивів та гуцульської

народної орнаментики. У побудові графічних прикрас симетрія сполучається з динамічною узорчастістю, викликаючи асоціації з ладом і ритмом українського народного мистецтва.

Продовжувачами ідей Ю. Панькевича в графічному мистецтві стали Г. Колцуняк, І. Косинін. Серед багатьох львівських митців, що займались книжковим оформленням, ці українські художники були найцікавішими. У творах І. Косиніна домінує виразна лінія та декоративне звучання кольору. Композиція звичайно перевантажена вигадливими орнаментальними мотивами, підкорена своєрідному музичному ритму. Попри це в окремих роботах художника ми можемо віднайти риси протосюрреалізму.

Надзвичайно своєрідну графічну мову, побудовану з елементів давньої української культури, створив Г. Колцуняк. У його книжкових обкладинках можна зустріти стилізовані мотиви кераміки, хатніх розписів і гуцульської дерев'яної різьби, що будують гармонізований та симетрично розподілений рясний орнаментальний узор.

У сецесійному дусі використовував митець і шрифтові написи та інші деталі графічних прийомів та засобів.

Одержуючи фахову освіту в європейських мистецьких школах, будучи обізнаними з тогочасними мистецтвотворчими процесами Європи, галицькі митці, шукали власного творчого вияву такого, щоби якнайглибше зануритися в пласти етнокультурних традицій, формуючи і підіймаючи цим у народі високу національну гідність.

Саме тому створення фірмового стилю у друкованих виданнях набуло значення виняткової художньої творчості. Стверджене у першій третині ХХ ст. стильне оформлення рекламної і друкованої продукції спрямувало й поступ і подальший розвиток української графіки. У цей час і надалі в графічному мистецтві відобразилися різні загальноєвропейські течії — модерн (сецесія), символізм, неопримітивізм, футуризм, кубізм, експресіонізм, конструктивізм, функціоналізм, реалізм, сюрреалізм, Ар Деко, неокласика, які поєднали національну художню мову української графіки всіх жанрів із світовим мистецьким надбанням ХХ ст.

1. Бірюльов Ю. Львівська сецесія. Львів, 1986.
2. Іван Косинін — пророк антисюрреалізму зі Львова. Львів, 1999.
3. Лагутенко О. Українська книжкова обкладинка першої третини ХХ століття: Стилістичні особливості художньої мови. К., 2005.
4. Нога О. Іван Косинін — пророк антисюрреалізму. Львів, 1999.
5. Пономаренко Н. С. Фірмовий стиль як система візуальної ідентифікації. Ужгород, ЗХІ, 2007.
6. Сенів. І. Творчість Олени Кульчицької. Київ, 1961.
7. Смыслообразование в графическом дизайне. М. 2003.
8. Тивари С. [не] Здравый смысл рекламы. СПб., 2005.
9. Olszewski B. Marian Olszewski. Krakow, 1939.
10. Remerowa Z. O grafice Stanisława Dembickiego. Lwow, 1929.
11. Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji. Lwów, 1906.
12. Teka graficzna Lamusa. Władysław Jarocki i Kaz. Sichulski. Lwow, 1912.

УДК 339.5:655.28.066

*А. М. Штангрет, Б. В. Дурняк, О. В. Мельников**Українська академія друкарства***СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ПАПЕРОМ
(КАРТОНОМ) ТА ДРУКОВАНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ**

Об'єктом дослідження обрано друковану продукцію та папір (картон). Державна статистика твердить, що для експорту друкованої продукції характерні як періоди спаду, так і поступового зростання. Для наочного сприйняття інформації наведено діаграми, що характеризують стан експортно-імпортних операцій щодо зазначених груп товарів.

By the object of dosldigennya printing products and paper are select (cardboard). Derganva statistics repeat over and over again that for the export of printing products characteristic both periods of slump, and gradual growth. For evident spriyaynyattya and neformatsii diagrams, that characterize the state of the expert-imported operations in relation to the noted groups of commodities, are resulted.

Зовнішня торгівля України впродовж 2000–2006 рр. (табл. 1) характеризувалась як позитивними, так і негативними тенденціями. Позитивним можна вважати високі середньорічні темпи приросту, впродовж зазначеного періоду, експорту — 18,29% (зокрема, у 2004 р. порівняно із 2003 р. відбулося зростання на 39,0%) та імпорту — 23,58%, що в загальному свідчить про швидкий розвиток зовнішньої торгівлі країни. Одночасно, вищий рівень середньорічного темпу приросту імпорту та коефіцієнт покриття експортом імпорту в 2006 р. на рівні 0,94 та від'ємного сальдо, дозволяє говорити про негативні напрями розвитку національної економіки. Більшість фахівців зазначають, що зовнішньоекономічні зв'язки України за останні роки характеризуються подальшим погіршенням структури експортно-імпортного потоку: збільшенням в експорті питомої ваги сировинної групи товарів, а в імпорті — кінцевої продукції споживчого призначення, що не є економічно виправданим з точки зору існуючого потенціалу країни; невизначеністю і непослідовністю законодавства; високою часткою податків та нарахувань у кінцевій ціні експортної продукції, що не враховує реалій кон'юнктури світових ринків окремих видів продукції.

Об'єктом нашого дослідження обрано не всю зовнішню торгівлю країни, а лише її незначну частку — друковану продукцію та папір (картон). Зроблений вибір не є випадковим, адже впродовж останнього часу доволі часто з сторінок газет та екранів телебачення оприлюднювалась інформація про загрозливі тенденції щодо розвитку національного книжкового ринку, наступ іноземних товаровиробників та практичне зумисне знищення вітчизняної видавничо-поліграфічної галузі.

Державна статистика твердить [2], що для експорту друкованої продукції упродовж досліджуваного періоду характерні як періоди спаду (2002 та 2005 рр.), так і поступового зростання (рис. 1). Динаміка імпорту спрямована виключно на зростання із середньорічним темпом приросту в 14,74 %.